

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठमकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

प्राचीनव॑शं करोति देवमनु॒ष्या दि॒शो व्य॑भजन्तु
प्राचीं॑ दे॒वा दक्षि॑णा पि॒तरः प्र॒तीचीं॑म्मनु॒ष्या उदी॑ची॑
रु॒द्रा यत्प्रा॒चीनव॑शं क॒रोति॑ दे॒वलोक॑मे॒व तद्य॑जमान
उ॒पाव॑र्तते॒ परि॑ श्रयत्यन्त॒र्हितो॑ हि दे॒वलोक॑ो म॒नुष्यलो॑का॒
न्नास्माल्लो॑कात्स्वे॒तव्यमि॒वेत्याहुः॑ को हि तद्वे॒द यद्य॑मुष्मि॒ल्लोके॑
ऽस्ति॑ वा न वेति॑ दि॒क्ष्वती॑का॒शान्क॑रोति (१)

उ॒भयो॑र्लो॒कयो॑र्भिजित्यै॒ केशश्म॑श्रु व॑पते न॒खानि॒ नि
कृ॑न्तते मृ॒ता वा ए॒षा त्वग॑मे॒ध्या यत्केशश्म॑श्रु मृ॒तामे॒व
त्वच॑ममे॒ध्याम॑प॒हत्य॑ य॒ज्ञियो॑ भू॒त्वा मे॒धमु॑पैत्यङ्गि॒रसः
सुव॑र्गं लो॒कं यन्तो॑ऽप्सु दी॑क्षात॒पसी॒ प्रावे॑शयन्न॒प्सु स्ना॑ति
सा॒क्षादे॒व दी॑क्षात॒पसी॒ अव॑ रुन्दे ती॒र्थे स्ना॑ति ती॒र्थे हि ते
ताम्प्रावे॑शयन्ती॒र्थे स्ना॑ति (२)

ती॒र्थमे॒व संमा॑नानां॑ भवत्य॒पोऽश्वा॑त्यन्त॒रत॒ एव॑ मे॒ध्यो

भवति॑ वास॑सा दीक्षयति॑ सौम्यं॑ वै क्षौमं॑ देवत॑या सोम॑मेष
 देवता॑मुपैति॑ यो दीक्ष॑ते सोम॑स्य त॒नूर॑सि त॒नुवं॑ मे पा॒हीत्या॑ह
 स्वामे॑व देवता॑मुपैत्यथो॑ आ॒शिषं॑मे॒वैता॑मा शा॑स्तेऽग्नेस्तू॑षा॒धानं॑
 वा॒योर्वा॑त॒पान॑म्पितृ॒णान्नी॒विरोष॑धीनाम्प्रघातः (३)

आ॒दि॒त्यानां॑ प्राचीनता॒नो वि॒श्वेषां॑ दे॒वाना॒मोतु॑र्नक्ष॒त्राणाम॑तीक
 ए॒तत्सर्व॑दे॒वत्यं॑ यद्वासो॑ यद्वास॑सा दी॒क्षय॑ति सर्वा॑भिरे॒वैनं॑
 दे॒वता॑भिर्दीक्षयति॑ ब॒हिःप्रा॑णो वै म॑नुष्य॒स्तस्या॑शनं
 प्रा॒णोऽश्ना॑ति स॒प्राण॑ ए॒व दी॑क्षत॒ आशि॑तो भवति॑
 यावा॑ने॒वास्य॑ प्रा॒णस्तेन॑ स॒ह मे॒धमु॑पैति घृ॒तं दे॒वाना॒म्मस्तु॑
 पि॒तृणा॑न्निष्प॑क्क॒म्मनु॑ष्या॒णान्त॑द्वै (४)

ए॒तत्सर्व॑दे॒वत्यं॑ यन्न॑व॒नीतं॑ यन्न॑व॒नीते॒नाभ्य॑ङ्गे सर्वा॑
 ए॒व दे॒वताः॑ प्रीणाति॑ प्रच्यु॑तो वा ए॒षोऽस्मा॑ल्लो॒कादग॑तो
 दे॒वलो॒कं यो दी॑क्षितोऽन्त॑रे॒व न॑व॒नीत॑न्तस्मा॒न्नव॑नीते॒नाभ्य॑ङ्गे-
 ऽनु॒लोमं॑ यजु॑षा॒ व्यावृ॑त्या॒ इन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑ह॒न्तस्य॑ क॒नीनि॑का॒
 परा॑प॒त॒त्तदा॑ञ्ज॒नम॑भव॒द्यदा॑ङ्गे चक्षु॑रे॒व भ्रातृ॑व्यस्य वृ॒ङ्गे
 दक्षि॑ण॒म्पूर्व॑माङ्गे (५)

स॒व्य॑ हि पूर्व॑मनु॒ष्या आ॒ञ्जते॒ न नि धा॑वते नी॒व हि
मनु॒ष्या धा॑वन्ते पञ्च॒ कृत्व॒ आङ्गे पञ्चा॑क्षरा प॒ङ्क्तिः पाङ्क्तौ
य॒ज्ञो य॒ज्ञमे॒वाव॑ रु॒न्दे परि॑मित॒माङ्गेऽप॑रि॒मित॑ ॥ हि मनु॒ष्या
आ॒ञ्जते॒ सत॑ल॒याङ्गेऽप॑तूल॒या हि मनु॒ष्या आ॒ञ्जते॒ व्यावृ॑त्त्यै
यदप॑तूल॒याञ्जीत॑ वज्रं इ॒व स्या॒त्सत॑ल॒याङ्गे मि॒त्रत्वा॑य (६)

इन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑ह॒न्त्सोऽ३ पोऽ३ भ्य॑म्रियत॒ तासां॑
यन्मे॑ध्यं य॒ज्ञिय॑ ॥ सदे॑व॒मासी॒त्तदपो॑द॒क्राम॑त्ते द॒र्भा
अ॑भवन् यद॒र्भपु॑ञ्जी॒लैः प॒वय॑ति॒ या ए॒व मे॒ध्या
य॒ज्ञियाः सदे॑वा आप॒स्ताभि॑रे॒वैन॑म्पवयति॒ द्वाभ्यां॑
पव॑यत्यहोरा॒त्राभ्या॑मे॒वैन॑म्पवयति॒ त्रि॒भिः प॑वयति॒ त्रय॑
इ॒मे लो॒का ए॒भिरे॒वैन॑ लो॒कैः प॑वयति प॒ञ्चभिः॑ (७)

प॒वय॑ति पञ्चा॑क्षरा प॒ङ्क्तिः पाङ्क्तौ॑ य॒ज्ञो य॒ज्ञायै॒वैन॑म्पवयति
ष॒ङ्क्तिः प॑वयति॒ षड्वा ऋ॒तव॑ ऋ॒तुभि॑रे॒वैन॑म्पवयति स॒प्तभिः॑
पव॑यति स॒प्त छ॒न्दाँसि॑ छ॒न्दोभि॑रे॒वैन॑म्पवयति न॒वभिः॑
पव॑यति न॒व वै पु॑रु॒षे प्रा॒णाः सप्रा॑णमे॒वैन॑म्पव॒
य॒त्येक॑विंशत्या पवयति॒ दश॒ ह॒स्त्या अ॒ङ्गुल॑यो दश॒
प॒द्या आ॒त्मैक॑विं॒शो यावा॑ने॒व पु॑रु॒षस्त॑मप॑रि॒वर्ग॑म् (८)

पुन॒र्यति॑ चि॒त्पति॑स्त्वा पुन॒रत्वित्या॑ह॒ मनो॑ वै
 चि॒त्पति॑र्मन॒सैवैन॑म्पवयति वा॒क्पति॑स्त्वा पुन॒रत्वित्या॑ह॒
 वा॒चैवैन॑म्पवयति दे॒वस्त्वा॑ सवि॒ता पुन॒रत्वित्या॑ह॒ सवि॒तृप्र॑सूत
 ए॒वैन॑म्पवयति॒ तस्य॑ ते पवि॒त्रप॑ते प॒वित्रे॑ण॒ यस्मै॑ कम्पुने
 तच्छ॑केय॒मित्या॑हाशिष॑मे॒वैता॑मा शा॑स्ते॥ (९)

अ॒तीका॒शान्क॑रोत्य॒वैश॑यन्ती॒र्थे स्ना॑ति प्र॒घातो॑ म॒नुष्या॑णा॒न्तद्वा आ॑ङ्गे मि॒त्रत्वाय॑
 प॒ञ्चभि॑रप॒रिर्व॑र्गम॒ष्टाच॑त्वारि॒शच्च॑॥ [१]

याव॑न्तो॒ वै दे॒वा य॒ज्ञाया॑पुन॒त॒ त ए॒वाभ॑वन् य ए॒वं वि॒द्वान्
 य॒ज्ञाय॑ पुनी॒ते भव॑त्ये॒व ब॒हिः प॑वयित्वान्तः प्र पा॑दयति
 मनु॑ष्यलो॒क ए॒वैन॑म्पवयित्वा पू॒तन्दे॑वलो॒कम्प्र॑ ण॒यत्य॑दी॒क्षित॑
 ए॒कया॑हुत्येत्या॒हुः स्रु॒वेण॒ चत॑स्रो जुहोति दीक्षित॒त्वाय॑ स्रु॒चा
 प॑ञ्च॒मीं पञ्चा॑क्षरा प॒ङ्क्तिः॑ पाङ्क्तौ य॒ज्ञो य॒ज्ञमे॒वाव॑ रु॒न्ध्र आ॑कू॒त्यै
 प्र॒युजे॑ऽग्नये॑ (१०)

स्वाहे॑त्या॒हाकू॑त्या॒ हि पुरु॑षो य॒ज्ञम॑भि प्र॒युङ्क्ते॑ य॒ज्ञेये॑ति
 मे॒धायै॑ मन॒सेऽग्नये॑ स्वाहे॑त्या॒ह मे॒धया॑ हि मन॒सा पुरु॑षो
 य॒ज्ञम॑भिगच्छ॒ति सर॑स्वत्यै पू॒ष्णेऽग्नये॑ स्वाहे॑त्या॒ह वा॒ग्वै
 सर॑स्वती पृथि॒वी पू॒षा वा॒चैव॑ पृथि॒व्या य॒ज्ञम्प्र॑ यु॒ङ्क्त॑ आपो॑

देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुव इत्याहु या वै वर्ष्यास्ताः (११)

आपो देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुवो यदेतद्यजुर्न ब्रूयाद्विव्या
 आपोऽशान्ता इमल्लोकमा गच्छेयुरापो देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुव
 इत्याहास्मा एवैनो लोकाय शमयति तस्माच्छान्ता
 इमल्लोकमा गच्छन्ति द्यावापृथिवी इत्याहु द्यावापृथिव्योर्हि
 यज्ञ उर्वन्तरिक्षमित्याहान्तरिक्षे हि यज्ञो बृहस्पतिर्नो हविषा
 वृधातु (१२)

इत्याहु ब्रह्म वै देवानाम्बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवासमै यज्ञमव
 रुन्दे यद्व्याद्विधेरिति यज्ञस्थाणुमृच्छेद्वधात्वित्याहु
 यज्ञस्थाणुमेव परि वृणक्ति प्रजापतिर्यज्ञमसृजत
 सोऽस्मात्सृष्टः पराङ्मस प्र यजुरह्वीनात्प्र साम्
 तमृगुदयच्छद्यदगुदयच्छत्तदौद्ग्रहणस्यौद्ग्रहणत्वमृचा (१३)

जुहोति यज्ञस्योद्यत्या अनुष्टुप्छन्दसामुदयच्छदित्याहुस्तस्मा
 जुहोति यज्ञस्योद्यत्यै द्वादश वात्सबन्धान्युदयच्छन्नित्याहुस्तस्मा
 दीक्षयन्ति सा वा एषर्गनुष्टुग्वागनुष्टुग्यदेतयर्चा दीक्षयति
 वाचैवैनं सर्वया दीक्षयति विश्वे देवस्य नेतुरित्याहु

सावित्र्येतेन॒ मर्तो॑ वृणीत॒ सख्यम् (१४)

इत्या॑ह॒ पितृदे॒वत्यै॑तेन॒ विश्वे॑ रा॒य इ॑षु॒ध्यसी॑त्या॒ह
वैश्वदे॒व्येतेन॑ द्यु॒म्रं वृ॑णीत॒ पुष्य॑स॒ इत्या॑ह॒ पौष्ण्ये॑तेन॒ सा
वा ए॒षर्ष॑स्सर्वदे॒वत्या॑ यदेतय॒र्चा दी॒क्षय॑ति॒ सर्वा॑भिरे॒वैनं॑
दे॒वता॑भिर्दीक्षयति॒ सप्ताक्ष॑रम्प्रथ॒मम्प॒दम॒ष्टाक्ष॑राणि॒ त्रीणि॑
या॒नि त्री॑णि॒ तान्य॒ष्टावुप॑ यन्ति॒ यानि॑ च॒त्वारि॒ तान्य॒ष्टौ
यद॒ष्टाक्ष॑रा॒ तेन॑ (१५)

गा॒य॒त्री यदे॒काद॑शाक्षरा॒ तेन॑ त्रि॒ष्टुग्य॑द्वाद॒शाक्षरा॒ तेन॑
जग॑ती॒ सा वा ए॒षर्ष॑स्सर्वा॒णि छ॒न्दा॑ंसि॒ यदेतय॒र्चा दी॒क्षय॑ति॒
सर्वे॑भिरे॒वैनं॑ छ॒न्दो॑भिर्दीक्षयति॒ सप्ताक्ष॑रम्प्रथ॒मम्प॒दं
स॒प्तप॑दा॒ शक्वे॑री॒ प॒शवः॒ शक्वे॑री॒ प॒शूने॒वाव॑ रु॒द्ध
ए॒कस्मा॑द॒क्षरा॑दना॒सम्प्रथ॑मम्प॒दन्त॑स्मा॒द्यद्वा॒चोऽना॑स॒न्तन्म॑नुष्या॒
उप॑ जी॒वन्ति॒ पूर्ण॑या॒ जुहो॑ति॒ पूर्ण॑ इ॒व हि॒ प्र॒जाप॑तिः
प्र॒जाप॑ते॒रास्यै॒ न्यून॑या॒ जुहो॑ति॒ न्यूना॑द्धि॒ प्र॒जाप॑तिः॒ प्र॒जा
असृ॑जत॒ प्र॒जाना॑ं सृष्ट्यै॑॥ (१६)

अग्नये॒ ता वृ॑धात्वृ॒चा स॒ख्यन्तेन॑ जुहोति॒ पञ्च॑दश॒ च॥ [२]

ऋ॒ग्व॒सामे॒ वै दे॒वेभ्यो॑ य॒ज्ञाया॑तिष्ठ॒माने॒ कृष्णो॑

रूपं कृत्वापक्रम्यातिष्ठतान्तैऽमन्यन्त यं वा इमे
 उपावथ्स्यतः स इदं भविष्यतीति ते उपांमन्नयन्त ते
 अहोरात्रयोर्महिमानमपनिधाय देवानुपावर्तेतामेष वा ऋचो
 वर्णो यच्छुक्लं कृष्णाजिनस्यैष साम्नो यत्कृष्णमृक्सामयोः
 शिल्पे स्थ इत्याहर्क्सामे एवाव रुन्ध एषः (१७)

वा अहो वर्णो यच्छुक्लं कृष्णाजिनस्यैष रात्रिया
 यत्कृष्णं यदेवैनयोस्तत्र न्यक्तं तदेवाव रुद्धे कृष्णाजिनेन
 दीक्षयति ब्रह्मणो वा एतद्रूपं यत्कृष्णाजिनं ब्रह्मणैवैनं
 दीक्षयतीमाधियः शिक्षमाणस्य देवेत्याह यथायजुरेवैतद्गर्भो
 वा एष यद्वीक्षित उल्बं वासः प्रोर्णुते तस्मात् (१८)

गर्भाः प्रावृता जायन्ते न पुरा सोमस्य क्रयादपोर्णीत
 यत्पुरा सोमस्य क्रयादपोर्णीत गर्भाः प्रजानां परापातुकाः
 स्युः क्रीते सोमेऽपोर्णुते जायत एव तदथो यथा
 वसीयाः सम्प्रत्यपोर्णुते तादृगेव तदङ्गिरसः सुवर्गं लोकं
 यन्त ऊर्जं व्यभजन्त ततो यदत्यशिष्यत ते शरा अभवन्नूगैर्वै
 शरा यच्छरमयी (१९)

मेखला भवत्यूर्जमेवाव रुद्धे मध्यतः सन्नह्यति मध्यत

ए॒वास्मा॒ ऊ॒र्जं दधा॑ति॒ तस्मा॑न्मध्य॒त ऊ॒र्जा भु॑ञ्जत ऊ॒र्ध्वं
वै पु॒रुष॑स्य॒ नाभ्यै॒ मे॒ध्यम॑वा॒चीन॑म॒मे॒ध्यं यन्म॑ध्य॒तः सं॒नह्य॑ति॒
मे॒ध्यं चै॒वास्या॑मे॒ध्यं च॒ व्याव॑र्तय॒तीन्द्रो॑ वृ॒त्राय॒ वज्र॑म्प्रा॒हर॒त्स
त्रे॒धा व्य॑भव॒त्स्फ्य॑स्तृती॒यं रथ॑स्तृती॒यं यूप॑स्तृती॒यम् (२०)

येऽन्तःश॒रा अशी॑र्यन्त॒ ते श॒रा अ॑भवन्तच्छ॒राणां॑ श॒रत्वं
वज्रो॒ वै श॒राः क्षु॒त्खलु॒ वै म॑नुष्य॑स्य॒ भ्रातृ॑व्यो॒ यच्छ॑र॒मयी॒
मेख॑ला॒ भव॑ति॒ वज्रे॑णै॒व सा॒क्षात्क्षु॑ध्र॒म्भ्रातृ॑व्य॒म्मध्य॑तोऽप॒
हते॒ त्रिवृ॑द्भवति॒ त्रिवृ॑द्वै प्रा॒णस्त्रि॑वृ॒तमे॒व प्रा॒णम्म॑ध्य॒तो
यज॑माने दधाति॒ पृथ्वी॑ भ॒वति॒ रज्जु॑ना॒व्याँवृ॑त्त्यै॒ मेख॑लया॒
यज॑मान॒न्दीक्ष॑यति॒ योक्त्रे॑ण॒ पत्नी॑म्मिथु॒नत्वाय॑ (२१)

य॒ज्ञो दक्षि॑णाम॒भ्यध्या॑य॒त्तां स॑म॒भव॑त्तदिन्द्रो॑ऽचाय॒त्सोऽ-
ऽम॒न्यत॒ यो वा इ॒तो ज॑निष्यते॒ स इ॒दम्भ॑विष्यतीति॒
ताम्प्रा॑वि॒शत्त॑स्या॒ इन्द्र॑ ए॒वाजा॑यत॒ सोऽम॒न्यत॒ यो वै
मदि॒तोऽप॑रो ज॒निष्य॑ते॒ स इ॒दम्भ॑विष्यतीति॒ तस्या॑ अनु॒मृश्य॒
योनि॑माच्छि॒न॒त्सा स॒त॒व॒शाभ॑वत्त॒त्सूत॑व॒शाये॒ जन्म॑ (२२)

तां ह॒स्ते न्य॑वेष्टय॒त्ताम्मु॑गेषु॒ न्य॑दधा॒त्सा
कृ॒ष्णवि॑षा॒णाभ॑व॒दिन्द्र॑स्य॒ योनि॑रसि॒ मा मा॑ हि॒ंसी॒रिति॑

कृष्णविषाणाम्प्र यच्छति सयोनिमेव यज्ञं करोति
 सयोनिन्दक्षिणाः सयोनिमिन्द्रः सयोनित्वाय कृष्यै त्वा
 सुसस्याया इत्याह तस्मादकृष्टपच्या ओषधयः पच्यन्ते
 सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्य इत्याह तस्मादोषधयः फलं
 गृह्णन्ति यद्धस्तेन (२३)

कण्डूयेत पामनम्भावुकाः प्रजाः स्युर्यथ्स्मर्येत
 नग्नम्भावुकाः कृष्णविषाणया कण्डूयतेऽपिगृह्य स्मयते
 प्रजानां गोपीथाय न पुरा दक्षिणाभ्यो नेतोः कृष्णविषाणामव
 चृतेद्यत्पुरा दक्षिणाभ्यो नेतोः कृष्णविषाणामवचृतेद्योनिः
 प्रजानां परापातुका स्यान्नीतासु दक्षिणासु चात्वाले
 कृष्णविषाणाम्प्रास्यति योनिर्वै यज्ञस्य चात्वालं
 योनिः कृष्णविषाणा योनावेव योनिन्दधाति यज्ञस्य
 सयोनित्वाय॥ (२४)

रुन्ध एष तस्माच्छ्रमयी यूपस्तृतीयम्मिथुनत्वाय जन्म हस्तेनाष्टाचत्वारिंशच्च॥—[३]

वाग्वै देवेभ्योऽपाक्रामद्यज्ञायातिष्ठमाना सा वनस्पतीन्प्राविश
 वाग्वनस्पतिषु वदति या दुन्दुभौ या तूणवे या वीणायां
 यद्दीक्षितदण्डम्प्रयच्छति वाचमेवाव रुद्ध औदुम्बरो

भवत्यूर्वा उदुम्बर ऊर्जमेवाव रुन्दे मुखेन सम्मितो
भवति मुखत एवास्मा ऊर्जं दधाति तस्मान्मुखत ऊर्जा
भुञ्जते (२५)

क्रीते सोमे मैत्रावरुणाय दण्डम्प्र यच्छति मैत्रावरुणो
हि पुरस्तादृत्विग्भ्यो वाचं विभजति तामृत्विजो यजमाने
प्रतिं षापयन्ति स्वाहा यज्ञम्मनसेत्याह मनसा हि
पुरुषो यज्ञमभिगच्छति स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यामित्याह
द्यावापृथिव्योर्हि यज्ञः स्वाहोरोरन्तरिक्षादित्याहान्तरिक्षे हि
यज्ञः स्वाहा यज्ञं वातादारभ इत्याहायम् (२६)

वाव यः पवते स यज्ञस्तमेव साक्षादा रभते मुष्टी
करोति वाचं यच्छति यज्ञस्य धृत्या अदीक्षिष्टायम्ब्राह्मण
इति त्रिरुपांश्वाह देवेभ्य एवैनम्प्राह त्रिरुच्चैरुभयेभ्य एवेनं
देवमनुष्येभ्यः प्राह न पुरा नक्षत्रेभ्यो वाचं वि सृजेद्यत्पुरा
नक्षत्रेभ्यो वाचं विसृजेद्यज्ञं विच्छिन्द्यात् (२७)

उदितेषु नक्षत्रेषु व्रतं कृणुतेति वाचं वि सृजति
यज्ञव्रतो वै दीक्षितो यज्ञमेवाभि वाचं वि सृजति यदि
विसृजेद्वैष्णवीमृचमनु ब्रूयाद्यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञेनैव यज्ञः

सं तनोति॑ दैवी॒न्धिय॑म्मनामह॒ इत्या॑ह य॒ज्ञमे॒व तन्म्र॑दयति
सुपा॒रा नो॑ अस॒द्वश॒ इत्या॑ह व्यु॒ष्टिमे॒वाव॑ रुन्दे (२८)

ब्र॒ह्मवा॒दिनो॑ वदन्ति होत॒व्यं दी॒क्षित॑स्य॒ गृहा॑(३)इ न
होत॒व्या(३)मिति॑ ह॒विर्वै दी॑क्षितो य॒ज्जुहु॑याद्यज॑मानस्याव॒दाय॑
जुहु॑याद्यन्न जु॒हुयाद्य॑ज्ञप॒रुरन्त॑रिया॒द्ये दे॒वा मनो॑जाता
मनो॒युज॒ इत्या॑ह प्रा॒णा वै दे॒वा मनो॑जाता मनो॒युज॒स्तेष्वे॒व
प॒रोक्ष॑ जुहोति॒ तन्नेव॑ हुतं नेवाहु॑तः॒ स्व॒पन्तं॑ वै दी॑क्षितः
रक्षा॑सि जिघा॑सन्त्यग्निः (२९)

खलु॑ वै र॑क्षोहा॒ग्ने त्व॑ सु जा॒गृहि॑ व॒यः
सु म॑न्दिषीम॒हीत्या॑हा॒ग्निमे॒वाधि॑पां कृ॒त्वा स्व॑पिति॒
रक्ष॑साम॒प॑हत्या अ॒व्रत्य॑मिव॒ वा ए॒ष क॑रोति॒ यो दी॑क्षितः
स्व॑पिति॒ त्वम॑ग्ने व्रत॒पा अ॒सीत्या॑हा॒ग्निर्वै दे॒वानां॑ व्रत॑पतिः स
ए॒वैनं॑ व्रत॒माल॑म्भयति दे॒व आ म॑र्त्येष्वेत्या॑ह दे॒वः (३०)

ह्येष॑ सन्मर्त्येषु॒ त्वं य॒ज्ञेष्वी॒ड्य॒ इत्या॑हैतः॒ हि य॒ज्ञेष्वी॒ड्यते॑ऽप
वै दी॑क्षिता॒थ्सु॑षुपुष॑ इन्द्रि॒यं दे॒वताः॑ क्रामन्ति॒ विश्वे॑ दे॒वा अ॒भि
मामा॑व॒वृत्र॑न्नि॒त्याहेन्द्रि॒येणै॒वैनं॑ दे॒वता॑भिः सं न॑यति॒ यदे॒तद्य॑जुर्न

ब्रूयाद्यावन्त एव पशून्भि दीक्षेत् तावन्तोऽस्य पशवः स्युः
रास्वेयत् (३१)

सोमा भूयो भूरेत्याहापरिमितानेव पशून्व रुन्दे चन्द्रमसि
मम् भोगाय भवेत्याह यथादेवतमेवैनाः प्रति गृह्णाति वायवे
त्वा वरुणाय त्वेति यदेवमेता नानुदिशेदयथादेवतं
दक्षिणा गमयेदा देवताभ्यो वृश्चेत् यदेवमेता अनुदिशति
यथादेवतमेव दक्षिणा गमयति न देवताभ्य आ (३२)

वृश्चते देवीरापो अपां नपादित्याह यद्वो मेध्यं यज्ञियं
सदेवं तद्वो मावं क्रमिषमिति वावैतदाहाच्छिन्नं तन्तुं पृथिव्या
अनुं गेषमित्याह सेतुमेव कृत्वात्येति॥ (३३)

भुञ्जतेऽयच्छिन्द्याद्रुन्धेऽग्निराह देव इयदेवताभ्य आ त्रयस्त्रिंशच्च॥ [४]

देवा वै देवयजनमध्यवसाय दिशो न प्राजानन्तेऽश्
न्योन्यमुपाधावन्त्वया प्र जानाम त्वयेति तेऽदित्या
समंघ्रियन्त त्वया प्र जानामेति साब्रवीद्वरं वृणौ मत्प्रायणा
एव वो यज्ञा मदुदयना असन्निति तस्मादादित्यः प्रायणीयो
यज्ञानामादित्य उदयनीयः पञ्च देवता यजति पञ्च दिशो
दिशाम्प्रज्ञात्यै (३४)

अथो पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तौ यज्ञो यज्ञमेवाव रुन्दे
 पथ्याः स्वस्तिमयजन्प्राचीमेव तथा दिशम्प्राजानन्नग्निना
 दक्षिणा सोमेन प्रतीचीः सवित्रोदीचीमदित्योर्ध्वाम्पथ्याः
 स्वस्तिं यजति प्राचीमेव तथा दिशम्प्र जानाति पथ्याः
 स्वस्तिमिष्ट्वाग्नीषोमौ यजति चक्षुषी वा एते यज्ञस्य
 यदग्नीषोमौ ताभ्यामेवानु पश्यति (३५)

अग्नीषोमाविष्ट्वा सवितारं यजति सवितृप्रसूत एवानु
 पश्यति सवितारमिष्ट्वादिति यजतीयं वा अदिति रस्यामेव
 प्रतिष्ठायानु पश्यत्यदितिमिष्ट्वा मारुतीमृचमन्वाह मरुतो वै
 देवानां विशो देवविशं खलु वै कल्पमानम्मनुष्यविशमनु
 कल्पते यन्मारुतीमृचमन्वाह विशां क्लृप्त्यै ब्रह्मवादिनो
 वदन्ति प्रयाजवदननूयाजम्प्रायणीयं कार्यमनूयाजवत् (३६)

अप्रयाजमुदयनीयमितीमे वै प्रयाजा अमी अनूयाजाः
 सैव सा यज्ञस्य सन्ततिस्तत्तथा न कार्यमात्मा वै प्रयाजाः
 प्रजानूयाजा यत्प्रयाजानन्तरियादात्मानमन्तरियाद्यदनूयाजान-
 खलु वै यज्ञस्य विततस्य न क्रियते तदनु यज्ञः परा भवति
 यज्ञं पराभवन्तं यजमानोऽनु (३७)

परां भवति प्रयाजवदेवानूयाजवत्प्रायणीयं कार्यम्प्रयाजवदन्
 नात्मानमन्तरेति न प्रजां न यज्ञः पराभवति न यजमानः
 प्रायणीयस्य निष्कास उदयनीयमभि निर्वपति सैव सा
 यज्ञस्य सन्ततिर्याः प्रायणीयस्य याज्या यत्ता उदयनीयस्य
 याज्याः कुर्यात्पराङ्मुं लोकमा रोहेत्प्रमायुकः स्याद्वाः
 प्रायणीयस्य पुरोनुवाक्यास्ता उदयनीयस्य याज्याः
 करोत्यस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठति॥ (३८)

प्रज्ञात्यै पश्यत्यनूयाजवद्यजमानोऽनुं पुरोनुवाक्यास्ता अष्टौ च॥—————[५]

कद्रूश्च वै सुप॒र्णी चा॒त्मरूपयोरस्पर्धेता॒५ सा कद्रूः
 सुप॒र्णीम॑जय॒त्साब्र॑वीत्तृतीयस्यामि॒तो दि॒वि सोम॑स्तमा ह॒र
 तेना॒त्मानं॑ निष्क्री॒णीष्वेती॒यं वै कद्रू॑रसौ सुप॒र्णी छन्दा॑सि
 सौपर्णे॒याः साब्र॑वीदस्मै वै पि॒तरौ पु॒त्रान्बि॑भृतस्तृतीयस्यामि॒तो
 दि॒वि सोम॑स्तमा ह॒र तेना॒त्मानं॑ निष्क्री॒णीष्व (३९)

इति॑ मा कद्रू॑रवोचदिति जग॒त्युद॑पत॒च्चतु॑र्दशाक्षरा
 स॒ती साप्रा॑प्य न्य॒वर्त॑त तस्यै॒ द्वे अ॒क्षरे॑ अमीयेता॒५ सा
 प॒शुभि॑श्च दी॒क्षया॒ चाग॑च्छ॒त्तस्मा॒ञ्जग॑ती छन्द॑साम्पश॒व्यत॑मा
 तस्मा॑त्पशुमन्तं दी॒क्षोपं॑ नमति त्रि॒ष्टुगु॑दपत॒त्रयो॑दशाक्षरा

स॒ती सा॒प्रा॑प्य॒ न्य॑वर्तत॒ तस्यै॒ द्वे अ॒क्षरे॑ अमीयेता॒ः सा
दक्षि॑णाभिश्च (४०)

तप॑सा चागच्छ॒त्तस्मा॑न्निष्ठु॒भौ लो॒के मा॒ध्यंदि॑ने स॒र्वने
दक्षि॑णा नीयन्त ए॒तत्खलु॒ वाव॒ तप॒ इत्या॑हुर्यः स्वं ददा॒तीति॑
गाय॒त्र्युद॑प॒तच्च॑तुरक्षरा स॒त्यंजया॒ ज्योति॑षा तम॑स्या
अ॒जाभ्य॑रुन्ध॒ तद॒जाया॑ अ॒ज॒त्वः॑ सा सोमं॒ चाह॑रच्च॒त्वारि॑
चाक्ष॑राणि साष्टाक्ष॑रा॒ सम॑पद्यत ब्रह्म॒वादि॑नो॒ वद॑न्ति (४१)

कस्मा॑त्स॒त्याद्वा॑य॒त्री कनि॑ष्ठा छन्द॑साः स॒ती य॑ज्ञमु॒खं
परी॑यायेति॒ यदे॒वादः॒ सोम॑माह॑र॒त्तस्मा॑द्य॒ज्ञमु॒खं पर्यै॑त्
तस्मा॑त्तेज॒स्विनी॑तमा प॒द्भ्यां द्वे स॒र्वने स॒मगृ॑ह्णान्मु॒खेनै॒कं
यन्मु॒खेन॑ स॒मगृ॑ह्णा॒त्तद॑ध॒यत्त॑स्मा॒द्वे स॒र्वने शु॒क्रव॑ती प्रातःस॒र्वनं
च मा॒ध्यंदि॑नं च॒ तस्मा॑त्तृतीयस॒र्वनं ऋ॒जीष॑म॒भि षु॑ण्वन्ति
धी॒तमि॑व॒ हि मन्य॑न्ते (४२)

आ॒शि॒र॒मव॑ नयति सशु॒क्रत्वा॒याथो॒ सम्भ॑रत्ये॒वैन॒त्तः॑
सोम॑मा॒ह्रिय॑माणं गन्ध॒र्वो वि॒श्वाव॑सुः पर्य॑मुष्णा॒त्स तिस्रो॑
रात्रीः॒ परि॑मुषितोऽवस॒त्तस्मा॑त्तिस्रो रात्रीः॒ क्रीतः॑ सोमो॑ वसति॒
ते दे॒वा अ॑ब्रुव॒न्स्त्रीका॑मा॒ वै गन्ध॑र्वाः स्त्रिया॒ निष्क्री॑णामेति॒ ते

वाच॑ः स्त्रिय॑मेक॑हायनीं कृ॒त्वा तया॑ निर॑क्रीण॒न्त्सा रोहि॑द्रूपं
कृ॒त्वा गन्ध॑र्वेभ्यः (४३)

अ॒प॒क्र॒म्याति॑ष्ठ॒त्तद्रो॑हितो जन्म॒ ते दे॒वा अ॑ब्रुव॒न्नप॑
युष्म॑द॒क्र॒मी॒न्नास्मानु॑पाव॑र्तते वि ह्व॑यामहा इति॒ ब्रह्म॑ गन्ध॒र्वा
अव॑द॒न्नगा॑यं दे॒वाः सा दे॒वान्गाय॑त उ॒पाव॑र्तत॒ तस्मा॑द्गाय॑न्तः
स्त्रियः॑ काम॑यन्ते कामु॑का ए॒नः स्त्रियो॑ भवन्ति॒ य ए॒वं
वेदा॑थो य ए॒वं वि॒द्वानपि॑ ज॒न्येषु॑ भव॑ति॒ तेभ्य॑ ए॒व द॑दत्यु॒त
यद्व॑हु॒तयाः (४४)

भव॑न्त्येक॑हाय॒न्या क्री॑णाति॒ वाचै॑वैनः॒ सर्व॑या क्रीणाति॒
तस्मा॑देक॑हाय॒ना मनु॑ष्या॑ वाच॑ वद॒न्त्यकू॑ट॒याऽकर्ण॑याऽ
का॑ण॒याऽक्षो॑ण॒याऽसप्त॑शफ॒या क्री॑णाति॒ सर्व॑यै॒वैनं॑ क्रीणाति॒
यच्चे॑तया॑ क्रीणी॒याद्दुश्च॑र्मा॒ यज॑मानः स्या॒द्यत्कृ॑ष्ण॒यानु॑स्तर॑णी
स्या॒त्प्रमा॑यु॒को यज॑मानः स्या॒द्यद्वि॑रूप॒या वात्र॑घ्नी
स्या॒त्स वा॒न्यं जि॑नीयात्तं वा॒न्यो जि॑नीयाद॒रुण॑या॑
पि॒ङ्गाक्ष्या॑ क्री॑णात्ये॒तद्वै सोम॑स्य रू॒पः स्वयै॑वैनं॑ दे॒वत॑या
क्रीणाति॑॥ (४५)

निष्क्री॑णीष्व॒ दक्षि॑णाभिश्च वदन्ति॒ मन्य॑न्ते गन्ध॒र्वेभ्यो॑ बहु॒तयाः पि॒ङ्गाक्ष्या॑ दशं च॥-[६]

तद्धिरण्यमभवत्तस्मादद्भ्यो हिरण्यम्पुनन्ति ब्रह्मवादिनो
 वदन्ति कस्मात्सत्यादनस्थिकेन प्रजाः प्रवीयन्तेऽ-
 स्थन्वतीर्जायन्त इति यद्धिरण्यं घृतेऽवधाय जुहोति
 तस्मादनस्थिकेन प्रजाः प्र वीयन्तेऽस्थन्वतीर्जायन्त एतद्वा
 अग्नेः प्रियं धाम् यद्धृतं तेजो हिरण्यमियं ते शुक्र तनूरिदं
 वर्च इत्याह सतेजसमेवैनं सतनुम् (४६)

करोत्यथो सम्भरत्येवैनं यदबद्धमवदध्याद्गर्भाः प्रजानां
 परापातुकाः स्युर्बद्धमव दधाति गर्भाणां धृत्यै निष्टर्क्यम्बध्नाति
 प्रजानां प्रजननाय वाग्वा एषा यथ्सोमक्रयणी जूरसीत्याह
 यद्धि मनसा जवते तद्वाचा वदति धृता मनसेत्याह मनसा
 हि वाग्धृता जुष्टा विष्णाव इत्याह (४७)

यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञायैवैनां जुष्टां करोति तस्यांस्ते
 सत्यसंवसः प्रसव इत्याह सवितृप्रसूतामेव वाचमव रुन्दे
 काण्डेकाण्डे वै क्रियमाणे यज्ञं रक्षांसि जिघांसन्त्येष
 खलु वा अरक्षोहतः पन्था योऽग्रेष्व सूर्यस्य च सूर्यस्य
 चक्षुरारुहमग्रेरक्षणः कनीनिकामित्याह य एवारक्षोहतः
 पन्थास्तं समारोहति (४८)

वाग्वा ए॒षा य॒त्सोम॒क्रय॑णी॒ चिद॑सि म॒नासी॑त्याह
 शास्त्रे॒वैन॑मे॒तत्तस्मा॑च्छ्रि॒ष्टाः प्र॒जा जा॑यन्ते चिद॒सीत्या॑ह
 यद्धि म॒नसा॑ चे॒तय॑न्ते तद्वा॒चा वद॑ति म॒नासी॑त्याह यद्धि
 म॒नसा॑भि॒गच्छ॑ति॒ तत्क॒रोति॒ धीर॑सीत्याह यद्धि म॒नसा॑
 ध्या॒यति॒ तद्वा॒चा (४९)

वद॑ति दक्षि॑णासीत्याह दक्षि॑णा ह्य॑षा य॒ज्ञिया॑सीत्याह
 य॒ज्ञिया॑मे॒वैन॑ करोति क्ष॒त्रिया॑सीत्याह क्ष॒त्रिया॑ ह्य॑षादि॑तिरस्युभ॒य
 यदे॒वादित्यः॑ प्रा॒यणी॑यो य॒ज्ञाना॑मादित्य उ॒दय॑नीयस्तस्मा॑दे॒वमा॑ह
 यद॒बद्धा॑ स्यादय॑ता स्या॒द्यत्प॑दि॒बद्धानु॑स्तर॑णी स्यात्प्र॒मायु॑को
 यज॑मानः स्यात् (५०)

यत्कर्ण॑गृही॒ता वा॒र्त्रघ्नी॑ स्या॒त्स वा॒न्यं जि॑नी॒यात्तं
 वा॒न्यो जि॑नी॒यान्मि॒त्रस्त्वा॑ प॒दि ब॑ध्ना॒त्वित्या॑ह मि॒त्रो
 वै शि॒वो दे॒वाना॑न्ते॒नैवैन॑ प॒दि ब॑ध्नाति पू॒षाध्व॑नः
 पा॒त्वित्या॑हे॒यं वै पू॒षेमा॑मे॒वास्या॑ अधि॒पाम॑कः॒ सम॑ष्ट्या
 इन्द्रा॒याध्य॑क्षा॒येत्या॑हेन्द्र॒मेवा॑स्या॒ अध्य॑क्षं करोति (५१)

अनु॑ त्वा मा॒ता म॑न्यता॒मनु॑ पि॒तेत्या॑हानु॒मत॑यै॒वैन॑या
 क्री॑णाति॒ सा दे॒वि दे॒वम॑च्छेहीत्याह दे॒वी ह्य॑षा दे॒वः सोम॑

इन्द्राय॑ सोम॑मित्या॒हेन्द्राय॑ हि सोम॑ आ॒ह्रियते॑ यदे॒तद्यजुर्न॑
ब्रूयात्परा॑च्ये॒व सोम॑क्रय॑णीयाद्बु॒द्रस्त्वा॑ वर्तय॑त्वित्या॒ह रु॒द्रो वै
क्रूरः॑ (५२)

दे॒वाना॑न्तमे॒वास्यै॑ प॒रस्ता॑द्दधा॒त्यावृ॑त्त्यै क्रूरमि॑व वा
ए॒तत्क॑रोति॒ यद्बु॑द्रस्य॑ की॒र्तय॑ति मि॒त्रस्य॑ प॒थेत्या॑ह शान्त्यै॑
वा॒चा वा ए॒ष वि क्री॑णीते॒ यः सोम॑क्रय॑ण्या स्व॒स्ति
सोम॑सखा॒ पुन॑रेहि॒ सह॑ र॒य्येत्या॑ह वा॒चैव वि॒क्रीय॑
पुन॑रा॒त्मन्वाच॑ ध॒त्तेऽनु॑पदासुकास्य॒ वाग्भ॑वति॒ य एवं
वेद॑॥ (५३)

सत॑तं वि॒ष्णव॑ इत्या॒ह सु॒मारो॑हति॒ ध्याय॑ति॒ तद्वा॒चा यज॑मानः स्यात्क॑रोति॒ क्रूरो वेद॑॥ [७]

ष॒ट्प॒दान्यनु॑ नि॒ क्राम॑ति॒ षड॒हं वाङ्मा॑ति॒ वद॑त्यु॒त
सं॒वत्स॑रस्याय॑ने॒ याव॑त्ये॒व वाक्ता॑मव॒ रुन्धे॑ स॒प्तमे॑ प॒दे
जु॑होति॒ स॒प्तप॑दा॒ शक्क॑री प॒शवः॑ शक्क॑री प॒शूने॒वाव॑ रुन्धे॑ स॒प्त
ग्रा॒म्याः प॒शवः॑ स॒प्ता॒रण्याः॑ स॒प्त छ॒न्दा॑स्यु॒भय॑स्याव॒रुद्धे॑
व॒स्व्यसि॑ रु॒द्रासी॑त्या॒ह रू॒पमे॒वास्या॑ ए॒तन्म॑हि॒मानम्॑ (५४)

व्याच॑ष्टे बृ॒हस्प॑ति॒स्त्वा सु॒म्ने र॑ण्व॒त्वित्या॑ह ब्र॒ह्म वै
दे॒वाना॑म्बृ॒हस्प॑ति॒र्ब्रह्म॑णै॒वास्मै॑ प॒शून॑व॒ रुन्धे॑ रु॒द्रो वसु॑भि॒रा

चिकेत्वित्याहावृत्त्यै पृथिव्यास्त्वा मूर्धन्ना जिघर्मि देवयजनं
इत्याह पृथिव्या ह्येष मूर्धा यद्देवयजनमिडायाः पद
इत्याहेडाये ह्येतत्पदं यत्सोमक्रयण्यै घृतवति स्वाहा (५)

इत्याह यदेवास्यै पदाद्धृतमपीड्यत् तस्मादेवमाह
यदध्वर्युरनग्नावाहुतिं जुहुयादन्धोऽध्वर्युः स्याद्रक्षांसि
यज्ञः हन्युरहिरण्यमुपास्य जुहोत्यग्निवत्येव जुहोति
नान्धोऽध्वर्युर्भवति न यज्ञः रक्षांसि घ्नन्ति काण्डेकाण्डे
वै क्रियमाणे यज्ञः रक्षांसि जिघांसन्ति परिलिखितः
रक्षः परिलिखिता अरातय इत्याह रक्षसामपहत्यै (५६)

इदमहः रक्षसो ग्रीवा अपि कृन्तामि योऽस्मान्द्वेष्टि यं
च वयं द्विष्म इत्याह द्वौ वाव पुरुषौ यं चैव द्वेष्टि यश्चैनं
द्वेष्टि तयोरेवानन्तरायं ग्रीवाः कृन्तति पशवो वै सोमक्रयण्यै
पदं यावत्मृतः सं वपति पशूनेवाव रुद्धेऽस्मे राय इति सं
वपत्यात्मानमेवाध्वर्युः (५७)

पशुभ्यो नान्तरैति त्वे राय इति यजमानाय प्र यच्छति
यजमान एव रयिन्दधाति तोते राय इति पत्न्या अर्धो
वा एष आत्मनो यत्पत्नी यथा गृहेषु निधत्ते तादृगेव

तत्त्वष्टीमती ते सपेयेत्याहु त्वष्टा वै पशूनाम्मिथुनानां
 रूपकृद्रूपमेव पशुषु दधात्यस्मै वै लोकाय गार्हपत्य आ
 धीयतेऽमुष्मा आहवनीयो यद्गार्हपत्य उपवपेदस्मिल्लोके
 पशुमान्स्याद्यदाहवनीयेऽमुष्मिल्लोके पशुमान्स्यादुभयोरुप
 वपत्युभयोरेवैनल्लोकयोः पशुमन्तं करोति॥ (५८)

महिमानं स्वाहापंहत्या अध्वर्युर्धीयते चतुर्विंशतिश्च॥ [८]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति विचित्यः सोमा (३) न
 विचित्या (३) इति सोमो वा ओषधीनां राजा
 तस्मिन् यदापन्नं ग्रसितमेवास्य तद्यद्विचिनुयाद्यथास्याद्वसितं
 निष्विदति तादृगेव तद्यन्न विचिनुयाद्यथाक्षत्रापन्नं
 विधावति तादृगेव तत्क्षोधुकोऽध्वर्युः स्यात्क्षोधुको यजमानः
 सोमविक्रयिन्सोमं शोधयेत्येव ब्रूयाद्यदीतरम् (५९)

यदीतरमुभयेनैव सोमविक्रयिणमर्पयति तस्मात्सोमविक्रयी
 क्षोधुकोऽरुणो ह स्माहौपवेशिः सोमक्रयण एवाहं
 तृतीयसवनमव रुन्ध इति पशूनां चर्मन्मिमीते पशूनेवाव
 रुन्दे पशवो हि तृतीयं सवनं यङ्गामयेतापशुः
 स्यादित्यृक्षतस्तस्य मिमीतर्क्षं वा अपशव्यमपशुरेव

भवति यं कामयेत पशुमान्थस्यात् (६०)

इति लोम॒तस्तस्य॑ मिमी॒तैतद्वै॑ प॒शूना॑ ५ रू॒पः ५ रू॒पेणै॒वास्मै॑
प॒शून॑व॒ रुद्धे॑ पशु॒माने॒व भ॑वत्य॒पामन्ते॑ क्रीणाति॒ सर॑समे॒वैनं॑
क्रीणात्य॒मात्यो॒ऽसीत्या॑हा॒मैवैनं॑ कुरुते शुक्र॒स्ते ग्र॑ह इत्या॒ह
शुक्रो॑ ह्य॒स्य ग्र॑होऽन॒साच्छ॑ याति म॒हिमा॑न॒मेवा॒स्याच्छ॑
यात्य॑न॒सा (६१)

अच्छ॑ याति॒ तस्मा॑दनोवा॒ह्यः ५ स॒मे जी॒वनं॒ यत्र॒ खलु॒ वा
ए॒तः ५ शी॒र्ष्णा हर॑न्ति॒ तस्मा॑च्छी॒र्षहार्यं॑ गि॒रौ जी॒वनम॒भि
त्यं दे॒वः ५ संवि॒तार॒मित्यति॑च्छन्द॒सर्चा मि॑मी॒तेऽति॑च्छन्दा॒ वै
सर्वा॑णि॒ छन्दा॑ः॒सि सर्वे॑भिरे॒वैनं॒ छन्दा॑भिर्मिमी॒ते व॒र्ष्म
वा ए॒षा छन्द॑सां॒ यदति॑च्छन्दा॒ यदति॑च्छन्द॒सर्चा मि॑मी॒ते
व॒र्ष्मैवैनं॑ ५ स॒मा॒नानां॑ करो॒त्येक॑यैकयो॒त्सर्ग॑म् (६२)

मि॒मी॒तेऽया॑तया॒ग्नि॒याया॑तया॒ग्नि॒यैवैनं॑मिमी॒ते तस्मा॑न्ना॒नावी॒य
अ॒ङ्गुल॑योः सर्वा॑स्वङ्गु॒ष्ठमु॒प नि॑ गृ॒ह्णाति॒ तस्मा॑त्स॒माव॑द्दी॒र्यो-
ऽन्या॑भिर्ङ्गुलिभिस्तस्मात्स॒र्वा अनु॒ सं च॑रति॒ यत्स॒ह
सर्वा॑भिर्मिमी॒त स॒ंश्लि॑ष्टा अ॒ङ्गुल॑यो जायेर॒न्नेक॑यैकयो॒त्सर्ग॑म्मि

तस्माद्विभक्ता जायन्ते पञ्च कृत्वो यजुषा मिमीते पञ्चाक्षरा
पङ्क्तिः पाङ्क्तौ यज्ञो यज्ञमेवाव रुन्दे पञ्च कृत्वस्तूष्णीम् (६३)

दश सम्पद्यन्ते दशाक्षरा विराडन्नं विराड्विराजैवान्नाद्यमव
रुन्दे यद्यजुषा मिमीते भूतमेवाव रुन्दे यत्तूष्णीम् विष्यद्यद्वै
तावानेव सोमः स्याद्यावन्तम्मिमीते यजमानस्यैव स्यान्नापि
सदस्यानां प्रजाभ्यस्त्वेत्युप समूहति सदस्यानेवान्वाभजति
वाससोप नह्यति सर्वदेवत्यं वै (६४)

वासः सर्वाभिरेवैनं देवताभिः समर्धयति पशवो वै सोमः
प्राणाय त्वेत्युप नह्यति प्राणमेव पशुषु दधाति व्यानाय
त्वेत्यनु शृन्थति व्यानमेव पशुषु दधाति तस्मात्स्वपन्तं प्राणा
न जहति॥ (६५)

इतरम्पशुमान्स्याद्यात्यनसोऽथसर्गन्तूष्णीं संवदेवत्यं वै त्रयस्त्रिंशच्च॥ [९]

यत्कलया ते शफेन ते क्रीणानीति पणेतगोअर्घं
सोमं कुर्यादगोअर्घं यजमानमगोअर्घमध्वर्युङ्गोस्तु महिमानं
नावं तिरेद्गवां ते क्रीणानीत्येव ब्रूयाद्गोअर्घमेव सोमं
करोति गोअर्घं यजमानं गोअर्घमध्वर्युन्न गोर्महिमानमव
तिरत्यजया क्रीणाति सतपसमेवैनं क्रीणाति हिरण्येन

क्रीणाति सशुक्रमेव (६६)

ए॒नं क्री॒णाति॒ धे॒न्वा क्री॒णाति॒ साशि॑रमे॒वैनं॑ क्रीणात्यृष॒भेण॑
क्रीणाति॒ सेन्द्र॑मे॒वैनं॑ क्रीणात्यन॒डुहा॑ क्रीणाति॒ वह्नि॑र्वा
अ॒न॒ड्वान् वह्नि॑नै॒व वह्नि॑ य॒ज्ञस्य॑ क्रीणाति मिथु॒नाभ्यां॑
क्रीणाति मिथु॒नस्याव॑रुद्धौ वास॑सा क्रीणाति सर्वदे॒वत्यं॑ वै
वासः॒ सर्वा॑भ्य ए॒वैनं॑ दे॒वता॑भ्यः क्रीणाति॒ दश॑ सम्प॑द्यन्ते
दशाक्ष॑रा वि॒राडन्न॑ वि॒राड्विराजै॑वान्नाद्य॒मव॑ रु॒द्धे (६७)

तप॑सस्त॒नूर॑सि प्र॒जाप॑ते॒र्वर्ण॑ इत्या॒ह प॒शुभ्य॑ ए॒व तद॑ध्व॒र्युर्नि
हु॑त आ॒त्मनोऽना॑व्रस्काय॒ गच्छ॑ति श्रिय॒म्प्र प॒शूना॑प्रोति॒ य ए॒वं
वेद॑ शु॒क्रं ते शु॒क्रेण॑ क्रीणा॒मीत्या॑ह यथाय॒जुरे॒वैतद्दे॒वा वै येन॑
हि॒र॒ण्येन॑ सोम॒मक्री॑णन्तद॒भीष॑हा पुन॒राद॑दत् को हि तेज॑सा
वि॒क्रेष्य॑त॒ इति॑ येन॒ हि॒र॒ण्येन॑ (६८)

सोमं॑ क्रीणी॒यात्तद॑भीषहा पुन॒रा द॑दीत् तेजं॑ ए॒वात्म॑न्ध॒त्ते-
ऽस्मे ज्योतिः॑ सोमवि॒क्रयि॑णि॒ तम् इत्या॑ह ज्योति॑रे॒व
यज॑माने दधाति॒ तम॑सा सोमवि॒क्रयि॑णम॒र्पय॑ति यदनु॑पग्रथ्य
ह॒न्याद॑न्द॒शूका॑स्ताः समाः॑ सर्पाः॑ स्यु॒रिद॑म॒हः सर्पा॑णां
द॒न्द॒शूका॑नां ग्री॒वा उप॑ ग्र॒थ्नामी॒त्याहा॑द॒न्द॒शूका॑स्ताः समाः॑

स॒र्पा भ॑वन्ति॒ तम॑सा सोमविक्र॒यिणं॑ विध्यति॒ स्वानं॑ (६९)

भ्राजेत्या॑हैते वा अ॒मुष्मि॑ल्लो॒के सोम॑मरक्ष॒न्तेभ्योऽधि॑
सोम॑माह॑रन् यदे॒तेभ्यः॑ सोम॒क्रय॑णा॒न्नानु॑दिशेद॒क्रीतोऽस्य॑
सोमः॑ स्या॒न्नास्यै॒तेऽमुष्मि॑ल्लो॒के सोमः॑ रक्षेयुर्यदे॒तेभ्यः॑
सोम॒क्रय॑णाननुदिशति॑ क्री॒तोऽस्य॑ सोमो॑ भवत्ये॒ते-
ऽस्या॒मुष्मि॑ल्लो॒के सोमः॑ रक्षन्ति॥ (७०)

सशुक्रमेव रुन्ध इति येन हिरण्येन स्वानं चतुश्चत्वारिंशच्च॥—————[१०]

वारु॑णो वै क्री॒तः सोम॑ उप॒नद्धो॑ मि॒त्रो न॒ एहि॑ सुमि॒त्रधा॑
इत्या॑ह शान्त्या इन्द्र॑स्योरुमा वि॒श दक्षि॑ण॒मित्या॑ह दे॒वा वै
यः॑ सोम॒मक्री॑ण॒न्तमिन्द्र॑स्योरौ दक्षि॑ण॒ आसा॑दयन्नेष खलु
वा ए॒तर्हीन्द्रो॑ यो यज॑ते॒ तस्मा॑दे॒वमा॒होदायु॑षा स्वा॒युषे॒त्याह॑
दे॒वता॑ ए॒वान्वा॒रभ्यो॑त् (७१)

तिष्ठ॑त्युर्वन्तरि॒क्षमन्वि॑हीत्या॒हान्तरि॑क्षदे॒वत्यो ३ ह्ये॒तर्हि॑
सोमोऽदि॑त्याः सदोऽस्यदि॑त्याः सद॒ आ सी॑देत्या॒ह
यथा॑य॒जुरे॒वैतद्वि॑ वा ए॒नमे॒तदर्ध॑यति॒ यद्वा॑रुणः॑ सन्त॑ममै॒त्रं
क॒रोति॑ वारु॒ण्यर्चा॑ सा॒दयति॒ स्वयै॑वैनं दे॒वत॑या॒ सम॑र्धयति॒
वास॑सा प॒र्यान॑ह्यति सर्वदे॒वत्यं॑ वै वा॒सः सर्वा॑भिरे॒व (७२)

ए॒नं दे॒वता॑भिः॒ सम॑र्धयत्यथो॒ रक्ष॑सामप॑हत्यै॒ वने॑षु
 व्य॑न्तरि॒क्षं तता॑नेत्या॒ह वने॑षु हि व्य॑न्तरि॒क्षं त॒तान॒
 वाज॑म॒र्वथि॑स्वत्या॒ह वाज॑ः॒ ह्य॒र्वथ्सु॑ पयो॑ अ॒घ्निया॑स्वित्या॒ह
 पयो॑ ह्य॒घ्निया॑सु॒ ह्यथ्सु॑ क्रतु॒मित्या॑ह ह्यथ्सु॑ हि क्रतुं॒ वरु॑णो
 वि॒क्ष्वग्नि॑मित्या॒ह वरु॑णो हि वि॒क्ष्वग्नि॑न्दि॒वि सूर्य॑म् (७३)

इत्या॑ह दि॒वि हि सूर्य॑ः॒ सोम॑म॒द्रावि॑त्या॒ह ग्रावा॑णो वा
 अ॒द्रय॑स्तेषु वा ए॒ष सोमं॑ दधाति॒ यो यज॑ते॒ तस्मा॑दे॒वमा॒होदु॑
 त्यं जा॒तवे॑दस॒मिति॑ सौ॒र्यर्चा॑ कृ॒ष्णाजि॑न्म॒प्रत्या॑न॒ह्यति॑
 रक्ष॑सामप॑हत्या॒ उ॒स्रावे॑तं धू॒रषा॑ह॒वित्या॑ह यथा॒यजु॑रे॒वैतत्प्र॑
 च्य॑वस्व भुव॒स्पत॑ इत्या॑ह भू॒ताना॑ः॒ हि (७४)

ए॒ष पति॑र्वि॒श्वान्य॑भि॒ धामा॑नीत्या॒ह विश्वा॑नि॒ ह्ये
 ३ षो॑ऽभि॒ धामा॑नि प्र॒च्यव॑ते॒ मा त्वा॑ परि॒परी
 वि॒ददि॑त्या॒ह यदे॒वादः॑ सोमं॑मा॒ह्निय॑माणं गन्ध॒र्वो वि॒श्वाव॑सुः
 प॒र्यमु॑ष्णा॒त्तस्मा॑दे॒वमा॒हाप॑रि॒मोषा॑य॒ यज॑मानस्य स्व॒स्त्यय॑न्य॒सीत्
 यज॑मानस्यै॒वैष य॒ज्ञस्या॑न्वा॒रम्भो॑ऽन॒वच्छि॑त्यै॒ वरु॑णो वा ए॒ष
 यज॑मानम॒भ्यैति॑ यत् (७५)

क्री॒तः सोम॑ उप॑न॒द्धो नमो॑ मि॒त्रस्य॑ वरु॑णस्य॒

चक्ष॑स॒ इत्या॑ह॒ शान्त्या॒ आ सोमं॑ वह॑न्त्य॒ग्निना॒
 प्रति॑ तिष्ठते॒ तौ सम्भ॑वन्तौ॒ यज॑मानम॒भि सम्भ॑वतः
 पुरा॑ खलु॒ वावैष॑ मेधा॒यात्मानं॑मा॒रभ्य॑ चरति॒ यो
 दी॑क्षितो॒ यद॑ग्री॒षोमी॑य॒म्पशु॑मा॒लभ॑त॒ आत्म॑निष्क्रय॑ण
 ए॒वास्य॒ स तस्मा॑त्तस्य॒ नाश॑य॒ पुरुष॑निष्क्रय॑ण इव॒
 ह्यथो॒ खल्वा॑हुर॒ग्रीषो॑मा॒भ्यां वा इन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑ह॒न्निति॑
 यद॑ग्री॒षोमी॑य॒म्पशु॑मा॒लभ॑ते॒ वार्त्र॑घ्न ए॒वास्य॒ स तस्मा॑द्वा॒शय॑
 वारु॑ण्यर्चा परि॑ चरति॒ स्वयै॑वैनं॒ देवत॑या॒ परि॑ चरति॥ (७६)

अ॒न्वा॒रभ्यो॑त्स॒र्वाभिरे॒व सूर्य॑ भू॒ताना॑ꣳ ह्येति॑ यदा॑हुः स॒प्तविं॑शतिश्च॥—————[११]

यदु॒भौ दे॒वासुरा॑ मि॒थस्तेषा॑ꣳ सुव॑र्गं यद्वा अनी॑शानः पुरो॑ह॒विषि॑ तेभ्यः सो॒त्तर॑वेदि॒र्बद्धं॑
 दे॒वस्याग्नि॑ꣳ शिरो॒ वा एका॑दश॥—[१२] यदु॒भावि॑त्या॒ह दे॒वानां॑ꣳ य॒ज्ञो दे॒वेभ्यो॑ न रथा॑य॒
 यज॑मानाय॒ पर॑स्ता॒र्वाची॑न्न॒वप॑श्चा॒शत्॥59॥ यदु॒भौ दु॒ह ए॒वैनौ॑म्॥